

Tema 1: Hvem var der først?

Grønland

I Grønland har man fundet spor efter flere indvandring af eskimoer, der kom til landet fra vest (Canada). Nyere undersøgelser tyder på, at de kom helt fra Sibirien. De ældste spor er fra omkring 2.500 f.v.t. og sluttede i 1200-tallet.

De ældste kulturer omtales som henholdsvis Independence I og II efter fjorden i Nordøstgrønland, hvor de første spor blev fundet. Independence-folkene levede især af at jage moskusokser. Independence I forsvandt omkring år 2.000 f.v.t. – sikkert på grund af klimaforandringer, og de sidste fund fra Independence II er fra omkring 700 f.v.t.

Omkring 1.400-700 f.v.t. er der fundet spor i Disko-bugten efter et andet folk, der kom fra Canada, og som hovedsageligt levede af jagt og fiskeri. Denne kultur har fået navnet Saqquqkulturen. Også denne kulturs forsvinden forklares ud fra klimaforandringer.

Man har fundet spor efter en anden indvandring fra Canada, der fandt sted fra ca. 500 f.v.t. til omkring år 0. Denne kultur kendte til brugen af jern, som blev brugt til at fremstille knive. Den næste indvandring skete til Thuleområdet i Nordgrønland. De levede især af havets pattedyr og har haft hundesæder, konebåde og kajaker.

Nutidens grønlændere stammer fra en inuitkultur, der begyndte at indvandre i 1100-tallet til området omkring Thule. De kendte til hundeslæde, kajak og konebåde, og byggede solide vinterboliger af sten, tørv og drivtømmer. I 1300-tallet kom en tilsvarende gruppe, der hovedsageligt levede som hvalfangere. Denne Thule-kultur trak også mod syd og havde kontakt med nordboerne, der havde slået sig ned i den sydvestlige del af Grønland.

I året 985 eller 986 udvandrede Erik den Røde fra Island til Grønland. Det fortælles, at han samlede 25 skibe, hvoraf 14 nåede Grønland. Senere fulgte flere med. Nordboerne bosatte sig på Østerbygden i syd og Vesterbygden længere mod nord.

Færøerne

Munken Dicuil skrev omkring 814 til 825 om munke, der i skindbeklædte både var sejlet ud fra Irland og havde søgt eremit-tilværelsen på Færøerne. Nye fund på Færøerne tyder dog på, at der i 200-400-tallet - og måske endda før vor tidsregning - havde været mennesker på Færøerne. Nogle mener - ud fra færøske ord - at det kan have været keltere, der sejlede ud fra de britiske øer.

Færeyinga saga, som blev nedskrevet i Island omkring 1200 fortæller om Grímur Kamban som den første mand, der slog sig ned på Færøerne. Mere sikkert er det, at en egentlig bosættelse af nordmænd fandt sted

i begyndelsen af 900-tallet. Udvandringen hang formentlig sammen med konflikter i forbindelse med Harald Hårfagers forsøg på at gøre sig til konge over hele Norge.

Island

Den vigtigste skriftlige kilde til bosættelsen af Island er Ari Torgilssons Islendingabók fra omkring 1100. Ifølge den, kom de første norske vikinger til Island i 870 og hele landet var bebygget 50-60 år senere. Det skønnes, at ca. 10.000 mennesker indvandrede til Island i perioden frem mod 930.

Nordboerne forsvandt

I flere hundrede år levede nordboerne i Grønland, men i begyndelsen af 1400-tallet forsvandt de. Det sidste skib fra Grønland, man har viden om, ankom til Island i 1408. I 1410 ankom et skib fra Grønland til Island. Herefter har man ikke kendskab til forbindelser til nordboerne. Der har været flere teorier om nordboernes forsvinden, bl.a.: at forbindelsen til Norge simpelthen er stoppet, underernæring, pest, konflikter med inuitterne, folk er flyttet tilbage til Island eller måske har fremmede skibe hærget og plyndret nordboernes tilholdssteder og bortført menneskene som slaver. Den vigtigste årsag var formentlig klimaændringer, der gjorde det svært at drive landbrug i Grønland.

Triggere – I gang med emnet

Hvem har retten?

Argumentet om, at de mennesker, der først var i et landområde, har ret til det. En drøftelse heraf kan være et anslag.

Spørgsmål til kilderne

1. De første mennesker på Færøerne

Kilde 1:

- Hvor har ophavsmanden (munken Dicuil) sin viden fra?
- Vurder kildens troværdighed om munke, der levede som eremitter på Færøerne.
- Hvilke kilder ville du gerne have, hvis du ville underbygge kildens oplysninger.

Kilde 2:

- Find oplysninger om Færingernes saga
- Hvordan vil du vurdere troværdigheden af kildens oplysninger om Grim Kaban?

2. Sagaerne

Kilde 1 og 2:

- Hvad kan være forklaringen på, at kilderne nævner, hvem der var paver og navne på fædre til personer, der omtales i kilderne?
- Hvilke grunde giver kilderne til, at folk rejser?
- Overvej hvilken troværdighed man kan tillægge kildernes oplysninger?

3. Hvem kom først til Grønland?

- Hvorfor mener ophavsmanden (Kjærgaard), at nordboerne forsvandt fra Grønland?
- Hvilken kilde ville du gerne have, hvis du ville finde det endelige svar på, hvorfor nordboerne forsvandt fra Grønland?

4. De første mennesker i Grønland

Kilde 1:

- Er den norske munk mon førstehåndsvidne til mødet med "skrællingerne"? Begrund.
- Hvad lægger kilden vægt på i beskrivelsen af skrællingerne? Hvorfor mon?
- Vurder troværdigheden af kildens forskellige oplysninger om skrællingerne.
- Kan man ud fra kilden sige noget om, om nordboernes møde med skrællingerne var fredelig eller ej? Hvorfor?

Kilde 2:

- Hvad kan man ud fra kilden sige om nordboerne?
- Er det en god kilde, hvis man vil vide noget om nordboerne i 1100-1200-tallet? Begrund.

5. Erik den Røde fandt Grønland

Kilde 1:

- Hvad betyder det for kildens troværdighed, at ophavsmanden skrev om Erik den Røde 100 år efter, at han rejste til Grønland?
- Hvor har ophavsmanden sin viden fra?

Kilde 2:

- Hvilken troværdighed mener du, at man kan tillægge sagaer i det hele taget?
- Vurder troværdigheden af kildens oplysninger om Erik den Røde.

6. Hvorfor forsvandt nordboerne?

Kilde 1:

- Hvilket indtryk giver kilden om forholdene på nordboernes bopladser?
- Kan vi stole på kildens oplysninger? Begrund.

Kilde 2:

- Kan nordboernes forhold til grønlænderne have betydning for, at de forsvandt?

Kilde 1, 2 og 3:

- Er der modsætninger mellem kildernes beskrivelse af nordboernes forhold? Begrund.

7. Opdagelsen af Amerika

Kilde 1 og 2:

- Hvilket indtryk giver kilden af Leif den Lykkelige?
- Hvad finder Leif den Lykkelige i det land, han kommer til?
- Hvad kan være forklaringen på, at Leif og hans mænd forlader Amerika igen?

- Se kilde 2. Hvordan passer den med oplysninger i kilde 1?
- Der er oplysninger, der passer sammen i begge kilder. Betyder det, at de er særlig troværdige? Begrund.

8. Atlantiske imperium

- Hvad forpligter islændingene sig til?
- Hvad forpligter den norske konge sig til?
- Hvad kan være forklaringen på, at islændingene giver sig ind under den norske konge?

9. Langt mod nord

Kilde 1:

- Hvilke dyr kan du se på billedet, og hvordan er de fortegnet?
- Hvad foregår der i baggrunden til venstre? Er denne del af billedet realistisk? Begrund.
- Hvilket indtryk giver billedet af manden?
- Hvilke redskaber har manden, og hvilke genstande er anbragt ved manden?
- Hvor kan ophavsmanden have sin viden om Grønland, Island og Færøerne fra?

Kilde 2:

- Hvilke forestillinger har ophavsmanden (Al-Watwat) om livet langt mod nord?
- Hvor kan han have fået disse forestillinger fra?
- Hvad viser kilden om folks viden om andre dele af verden i middelalderen?

10. Pesten

Kilde 1:

- Hvilket indtryk giver kilden af, hvordan pesten smittede?
- Hvilke områder bredte pesten sig til, ifølge kilden?
- Hvad kan være forklaringen på, at Den sorte Død, der i midten af 1300-tallet hærgede Europa, ikke ramte Island?
- Overvej kildens troværdighed vedrørende pestens udbredelse.
- Undersøg hvordan pesten (Den sorte Død) bredte sig i middelalderen.

Kilde 2:

- Kilden er ikke særlig præcis med oplysninger om, hvor mange der døde. Hvad kan forklaringen være på det?
- Overvej om kildens oplysninger om spædbørn, der sugede mælk af deres døde mor, er troværdig/sandsynlig.

11. Nordmænd til Island

- Hvad laver de forskellige personer på billedet?
- Hvad vil ophavsmanden (kunstneren) fortælle med maleriet?
- Hvor troværdig er kilden, hvis man vil vide mere om Ingolf Arnarson?